

تمرکز بر سیاست گذاری برای توسعه پایدار، پیش شرط مدیریت بحران های ناشی از تغییرات آب و هوایی باشد. عواملی مانند سرمایه گذاری در منابع آب و فناوری، روش های صرفه جویی در انرژی، مدیریت موثر و هماهنگی بین بخش های مختلف باعث دستیابی به اهداف توسعه می شود. در کشور ایران، قوانین، دستورالعمل و آیین نامه های زیادی جهت سیاست گذاری در زمینه بحران خشکسالی تدوین شده است که به سیاست های متنوعی از جمله سیاست های مرتبط با اصول و ارزش ها، سیاست های مرتبط با فناوری، سیاست های اقتصادی و امور زیربنایی و سیاست های مرتبط با الزامات ساختاری و قانونی، پرداخته اند.

سیاست های مرتبط با بحران خشکسالی در ایران

- ۱. سیاست های مرتبط با اصول و ارزش ها:** این سیاست ها به موضوع ارتقاء فرهنگ و افزایش عدالت تمرکز دارند. ارتقاء فرهنگ: موضوعاتی چون آموزش، افزایش سطح آگاهی، اقدامات انگیزشی و توجه به معنویات، در این بخش مورد توجه قرار گرفته اند. **افزایش عدالت:** در این باره بیشتر به پیشرو ساختن کشور در مدیریت عرضه و تقاضا و دسترسی عادلانه به آب سالم توجه گردیده است. در حالت ایده آل، تخصیص آب بین بخش های مصرفی باید از نظر اقتصادی، فنی، عملی و اجتماعی، عادلانه باشد.
- ۲. سیاست های مرتبط با فناوری:** موضوعات اصلی مرتبط با این سیاست، توجه به مدیریت دانش، اجرای طرح های نوآورانه و توجه به استانداردها است.

آب را اسراف نکنید هر چند در کنار نهر جاری

پیامبر اکرم (ص)

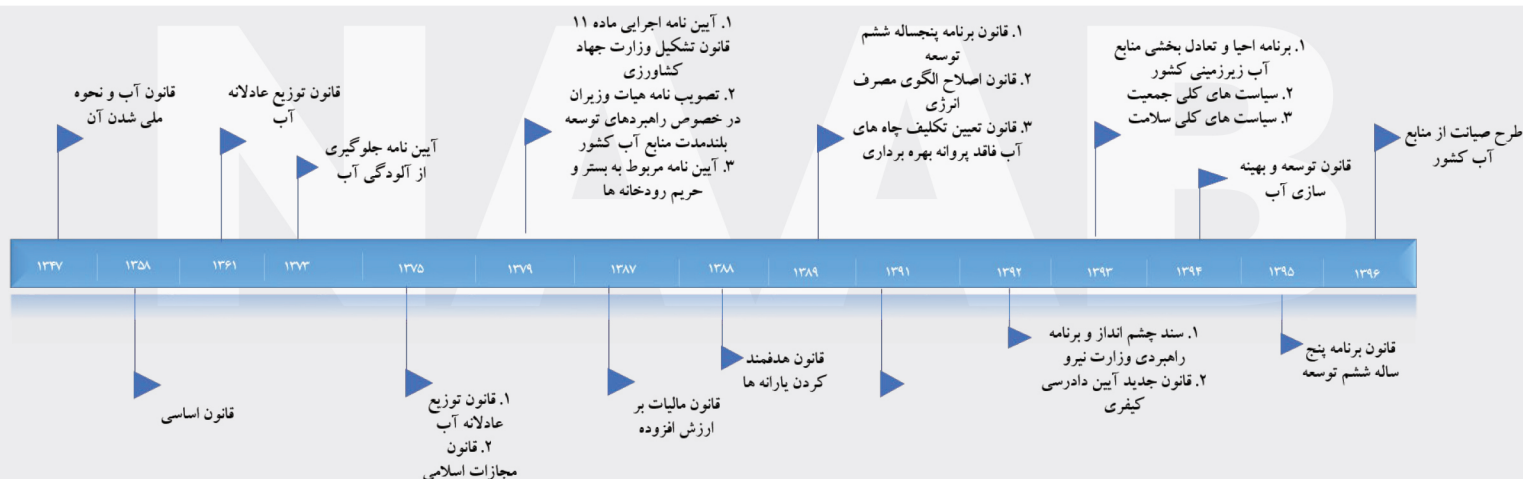
اهمیت موضوع

خشکسالی، به عنوان یکی از شایع ترین بلایای موجود در ایران شناخته شده است. تداوم خشکسالی می تواند منجر به عدم امنیت غذایی، سوء تغذیه، شیوع و گسترش بیماری های واگیردار، قحطی و مهاجرت شود. به منظور کاهش اثرات منفی خشکسالی بر معیشت جامعه در نظر گرفتن سیاست ها و مدیریت مناسب منابع آب ضروری است.

اسناد تدوین شده در زمینه خشکسالی در ایران

سیاست گذاری صحیح می تواند نشانگر مسیر توسعه پایدار در هر کشور باشد. توجه به موضوعاتی چون فرهنگ و ارزش ها، ساختار، دانش و اقتصاد یک سرزمین در سیاست گذاری برای آن نقش بسزایی دارد.

نظارتی، اقدامات انتظامی، تقویت ساختاری و قانون گذاری.

اقدامات نظارتی: این سیاست‌ها، بیشتر جنبه پیشگیرانه داشته و اقداماتی برای حفاظت و صیانت از منابع آب و کنترل مصرف آب را در بر می‌گیرد.

اقدامات انتظامی: چنین اقداماتی، جنبه مقابله‌ای داشته، در جهت برخورد با تخلفات مربوط می‌باشند. ایجاد پلیس مسلح آب، رفع تعارضات، رسیدگی به اعتراضات و مجازات متخلفین در این بخش قرار می‌گیرند.

تقویت ساختار: اولین موضوع مورد توجه در این سیاست، اصلاح ساختار است که لازمه هر تغییر می‌باشد. در این زمینه دولت تدوین و ابلاغ الگوی مصرف آب برای مناطق مختلف بر اساس مناطق جغرافیایی و شرایط عادی، تنش و بحران، تدوین سند ملی الگوی مصرف آب کشاورزی که تاکید بر مصرف بهینه در بخش کشاورزی را مورد توجه قرار داده و مدیریت بین‌المللی آب را در دستور کار قرار داده است.

قانون گذاری: تدوین، تصویب و اجرای قوانین مربوط به آب در این سیاست مدنظر قرار داده شده است. موضوعاتی چون به روز رسانی قوانین، اجرای قوانینی چون قانون جامع آب کشور و قانون تثبیت آب‌های زراعی از طریق استقرار نهادهای تنظیم مقررات و داوری و بلا اثر بودن قوانین مغایر با قانون ملی شدن آب، در این سیاست مورد توجه قرار گرفته است. هدف از این سیاست، ارتقاء سطح سیاست گذاری، برنامه‌ریزی، هدایت و نظارت برنامه‌ها و دستورالعمل‌های مرتبط می‌باشد.

نقاط قوت و ضعف سیاست‌های مرتبط با خشکسالی

سیاست‌های مرتبط با موضوع خشکسالی در کشور ایران، بیشتر ماهیت پیشگیرانه دارند تا مقابله‌گر. این موضوع از یک طرف نقطه قوت محسوب شده چرا که به موضوع "پیشگیری بهتر از درمان است" توجه شده و از طرفی نقطه ضعف محسوب می‌شود چرا که در اجرای سیاست‌های پیشگیرانه ضعیف عمل شده و کشور با بحران خشکسالی مواجه شده بدون وجود سیاست‌های کافی برای مقابله. نقطه قوت دیگر در سیاست‌های تدوین شده، تمرکز ویژه بر مصرف آب بخش کشاورزی است.

از آنجا که بخش اعظم مصرف آب مربوط به بخش کشاورزی می‌باشد، توجه به این بخش نقطه قوت بزرگی محسوب می‌شود.

مدیریت دانش: در بحث مدیریت دانش، موضوعاتی چون آموزش، پژوهش و مدیریت اطلاعات مورد توجه هستند. اجرای طرح‌های نوآورانه: برنامه مدیریت سبز، طرح‌های عملیاتی آب بدون درآمد و گسترش روش‌های آبیاری قطره‌ای از جمله برنامه‌های مطرح شده در این قسمت هستند. در بخش خانگی نیز به استفاده از فناوری‌های جدید کاهش مصرف آب توجه شده است.

استانداردسازی: استانداردهای اجباری این صنعت توسط سازمان ملی استاندارد و موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی تدوین گردیده است.

۳. سیاست‌های اقتصادی و امور زیربنایی: سیاست‌های اقتصادی، مدیریت منابع را شامل می‌شود. اعم از منابع مالی، فیزیکی و انسانی و به طور ویژه منابع آبی کشور.

مدیریت منابع مالی: ایجاد نظام حسابداری مالی یکی از سیاست‌ها جهت مدیریت منابع مالی است که در این رابطه، اسناد مورد بررسی به مواردی چون ارزش گذاری اقتصادی منابع آب، استقرار نظام قیمت گذاری، اصلاح شیوه نرخ گذاری، گسترش بازار جهانی، تقویت توان مالی بخش آب و تنوع بخشی به منابع مالی توجه دارند.

مدیریت تجهیزات: در ارتباط با مدیریت تجهیزات، جلوگیری از واردات یکی از موضوعات مهم است. جلوگیری از واردات تجهیزات آب‌بر، آب پخش پرمصرف و تامین تجهیزات کاهنده مصرف، از جمله موارد مورد توجه در این سیاست است.

مدیریت منابع انسانی: ارتقاء منابع انسانی از طریق ظرفیت‌سازی، آموزش، توسعه و توانمندسازی آنها جهت رشد پایدار بخش آب، گسترش بخش خصوصی و تعاونی و نیز استفاده از مشارکت کشاورزان در مدیریت منابع در سیاست‌های مرتبط به این بخش به چشم می‌خورد.

مدیریت منابع آبی: این بخش، مدیریت بهره‌برداری از منابع از طریق برقراری امکان بهره‌برداری از منابع آب نامتعارف، اعمال شیوه‌های مدیریت تولید و مصرف و هدررفت آب و مدیریت آب‌های زیرزمینی از طریق نظارت بر چاه‌ها و قنات‌ها را شامل می‌شود.

۴. سیاست‌های مرتبط با ساختار و الزامات قانونی: چهار موضوع در این بخش از سیاست‌ها به چشم می‌خورد. اقدامات

مراجع

1. Baosheng W, Zhaoyin W, Changzhi L. Yellow River Basin management and current issues. Journal of Geographical Sciences. 2004;14(1):29-37
2. Mosaedi A, Mohammadi Moghaddam S, GH K. Drought characteristics based on Reconnaissance Drought Index and its variations in different time periods and regions of Iran. J of Water and Soil Conservation. 2017;23(6):27-52.

چرا که کشاورزی بزرگترین مصرف کننده آب در ایران است و حدود ۹۰ درصد مصرف آب را به خود اختصاص داده است. موضوع قابل توجه دیگر، عدم توجه به تنوع اقلیم در تدوین سیاست‌های مختلف است. ضعف دیگری که در ارتباط با سیاست‌ها قابل تامل است، شفاف نبودن ضمانت‌های اجرایی آنهاست.

پیشنهادات

- لازم است در تدوین سیاست‌ها، چرخه کامل مدیریت بحران مورد توجه قرار گیرد.
- در تدوین سیاست‌ها، در نظر گرفتن شرایط هر اقلیم از اهمیت برخوردار است.
- سیاست‌های تدوین شده نیاز به پیگیری در اجرا داشته و نباید تنها به تدوین دستورالعمل و قوانین بسنده کرد.
- در برنامه‌ریزی‌ها باید به نقش مهم فرهنگ توجه شود. چرا که لازمه مدیریت اثربخش، ایجاد تغییر در فرهنگ، تفکر و الگوی مصرف بر اساس رویکردی یکپارچه در مدیریت منابع آب است.
- توجه به آسیب‌پذیری معیشت کشاورزان در تدوین سیاست‌ها باید مدنظر قرار گیرد.
- لازم است سیاست‌های تشویقی بر اساس هر یک از عوامل اثرگذار بر مصرف آب مورد بررسی و اصلاح قرار گیرند.
- انجام مطالعات در خصوص اندازه‌گیری میزان نابرابری در توزیع منابع آب با استفاده از ضریب جینی توصیه می‌شود.

